

ЗАДОЯ І. І.,

orcid.org/0000-0002-5724-8205

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових
дисциплін(Національний університет «Одеська
морська академія»)**УДК 342.9****DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.6.85>****АДМІНІСТРАТИВНІ САНКЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ВИРІШЕННЯ
ПРАВОВИХ КОНФЛІКТІВ**

У статті досліджено адміністративні санкції як один із дієвих інструментів врегулювання правових конфліктів у сфері публічно-правових відносин. Їх ефективність визначається поєднанням матеріально-правових наслідків і процесуальних механізмів впливу, що забезпечує не лише реагування на порушення, а й належний порядок розгляду справ і реальне виконання рішень. Зазначено, що застосування адміністративних санкцій спрямоване на: 1) реагування на порушення; 2) припинення протиправної поведінки; 3) підтримання стабільності публічно-правового порядку; 4) забезпечення дієвості гарантій прав і свобод приватних осіб. Акцентується увага, що правові конфлікти в адміністративному праві виникають у двох ключових площинах – у вигляді адміністративного правопорушення та публічно-правового спору. Таке розмежування має прикладне значення, адже кожна з названих форм передбачає застосування певних інструментів врегулювання: у першому випадку, застосовується провадження у справах про адміністративні правопорушення, у другому – механізми адміністративного судочинства та/або адміністративного позасудового оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Автор доходить висновку, що у широкому розумінні адміністративні санкції не зводяться до класичних адміністративних стягнень, хоча вони є їх найбільш очевидною частиною. Механізм адміністративних санкцій охоплює також процесуальні інструменти адміністративного судочинства, зокрема заходи процесуального примусу та інститути забезпечення позову. Окремий сегмент становлять процесуально-забезпечувальні заходи, заходи припинення, а також санкції щодо юридичних осіб у спеціальних публічно-правових режимах. Наголошено, що комплексність цього інструментарію зумовлює багатофункціональність адміністративних санкцій: вони не лише карають, а й забезпечують завершення конфлікту, перетворюючи правову невизначеність на чіткі й передбачувані наслідки. Результативність цієї моделі залежить від гарантій справедливого процесу та ефективного судового контролю за рішеннями щодо застосування санкцій.

Ключові слова: правові конфлікти, адміністративне правопорушення, публічно-правовий спір, адміністративні санкції, адміністративна відповідальність, адміністративні стягнення, адміністративне судочинство, судове провадження, провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Zadoya I. I. Administrative sanctions as tools for resolution of legal conflicts

The article examines administrative sanctions as one of the effective instruments for resolving legal conflicts in the field of public-legal relations. Their effectiveness

is determined by a combination of substantive legal consequences and procedural mechanisms of influence, which ensures not only a response to violations, but also the proper procedure for considering cases and the actual implementation of decisions. It is noted that the application of administrative sanctions is aimed at: 1) responding to violations; 2) stopping illegal behavior; 3) maintaining the stability of the public-legal order; 4) ensuring the effectiveness of guarantees of the rights and freedoms of individuals. It is emphasized that legal conflicts in administrative law arise in two key areas – in the form of an administrative offense and a public-legal dispute. This distinction has practical significance, since each of the above forms involves the use of certain settlement instruments: in the first case, proceedings in cases of administrative offenses are used, in the second – mechanisms of administrative judicial proceedings and/or administrative extrajudicial appeal of decisions, actions or inaction of subjects of power. The author concludes that in a broad sense, administrative sanctions are not reduced to classic administrative penalties, although they are their most obvious part. The mechanism of administrative sanctions also covers procedural instruments of administrative judicial proceedings, in particular measures of procedural coercion and institutions for securing a claim. A separate segment is made up of procedural and security measures, termination measures, as well as sanctions against legal entities in special public law regimes. It is emphasized that the complexity of this toolkit determines the multifunctionality of administrative sanctions: they not only punish, but also ensure the end of the conflict, transforming legal uncertainty into clear and predictable consequences. The effectiveness of this model depends on guarantees of due process and effective judicial review of decisions to impose sanctions.

Keywords: *legal conflicts, administrative offense, public law dispute, administrative sanctions, administrative liability, administrative penalties, administrative proceedings, judicial proceedings, proceedings in cases of administrative offenses.*

Постановка питання. Сфера публічного управління відзначається підвищеною нормативною насиченістю: значний масив правил, процедур та адміністративних актів [1, с. 82] прямо позначається на обсязі прав, свобод і юридичних обов'язків приватних осіб. У такому середовищі адміністративно-правові відносини закономірно набувають конфліктогенного характеру, адже публічні інтереси держави й органів влади, економічні інтереси бізнесу та приватні інтереси громадян нерідко перетинаються, конкурують або входять у суперечність. У цьому ракурсі правовий конфлікт доцільно трактувати як ситуацію зіткнення правових позицій і/або моделей поведінки, розв'язання якої потребує офіційного втручання на підставі норм права та рішення уповноваженого суб'єкта [2, с. 379]. Відповідно, адміністративні санкції варто оцінювати не лише як інструмент покарання, а як складову механізму стабілізації публічно-правових відносин: вони зупиняють протиправну поведінку, забезпечують процесуальну дисципліну, мінімізують ризики зловживань і закріплюють передбачувані правові наслідки, необхідні для деескалації конфліктної взаємодії. Н.П. Бортник уточнює, що «конфлікт вказує на проблему, а його вирішення – стає шляхом удосконалення процесів, що відбуваються у суспільстві» [3, с. 269].

Легітимність такого владного впливу узгоджується з конституційним принципом верховенства права, який у підходах Конституційного Суду України пов'язується з ідеєю панування права в суспільстві та вимогою його реального втілення у законотворчості й правозастосуванні [1, с. 53]. Поряд із цим у сучасній практиці Конституційного Суду України юридична визначеність і захист легітимних очікувань розглядаються як складники верховенства права та як орієнтири для оцінювання передбачуваності державного регулювання [1, с. 53].

Аналіз наукової літератури та невирішені раніше питання. У сучасній правничій науці існує різноманіття підходів до розуміння сутності правового конфлікту. Вагомий внесок у дослідження цієї проблематики здійснили вітчизняні науковці, зокрема

Н. Бортник, Ю. Галаз, О. В. Олійник, О. В. Кузьменко, Т. О. Гуржій, О. Колич, В. Ковальський, С. Корецький та інші. Окремі аспекти визначення змісту та системи санкцій в адміністративному праві висвітлювали у своїх наукових працях М. В. Джафарова, Ю. Р. Лозинський, Я. П. Павлович-Сенета, О. І. Миколенко, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, О. С. Петренко, В. В. Тильчик та інші науковці. У вітчизняній юриспруденції бракує ґрунтовних досліджень правової природи санкцій в адміністративному праві, хоча їх наукове осмислення є важливою складовою реформи цієї галузі, покликаної не лише гарантувати, а й реально захищати права людини в публічно-правових відносинах, зокрема через застосування адміністративних санкцій, передбачених законодавством.

Метою статті є аналіз адміністративних санкцій як інструментів вирішення правових конфліктів у вигляді адміністративних правопорушень та публічно-правових спорів.

Виклад основного матеріалу. Для розуміння того, яким чином санкційні механізми здатні забезпечувати врегулювання правового конфлікту, необхідно насамперед чітко відмежувати два різновиди конфліктних ситуацій, що виникають у площині адміністративного права: адміністративне правопорушення [2, с. 338] та публічно-правовий спір [3]. Це розрізнення має не суто теоретичний, а безпосередньо практичний характер, оскільки саме від нього залежить вибір належної процедури реагування. Залежно від природи конфлікту застосовується або провадження у справах про адміністративні правопорушення [4], або адміністративне судове провадження [5] як інструмент вирішення публічно-правового спору, а у визначених законом випадках може використовуватися також механізм адміністративного (позасудового) оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень [6].

Адміністративне правопорушення має місце тоді, коли особа (фізична чи юридична – залежно від конструкції складу) відступає від закріпленої в праві моделі належної поведінки, а держава відповідає на це шляхом застосування механізмів адміністративної відповідальності [1, с. 410]. У деліктній площині конфлікт формується навколо розриву між нормативним приписом і фактичною поведінкою: норма встановлює певний обов'язковий стандарт, тоді як дія або бездіяльність суб'єкта цьому стандарту не відповідає.

Процесуальне закриття такого конфлікту зазвичай відбувається через послідовність взаємопов'язаних кроків: 1) з'ясування факту події та перевірка наявності всіх елементів складу адміністративного правопорушення [4]; 2) надання діянню коректної юридичної оцінки (правова кваліфікація) з посиланням на відповідну норму [4]; 3) реалізація передбаченого законом правового наслідку – застосування санкції: адміністративного стягнення або іншого заходу адміністративного примусу в межах компетенції органу чи посадової особи [1].

Публічно-правовий спір має відмінну юридичну природу порівняно з деліктом. Він виникає тоді, коли приватна особа та суб'єкт владних повноважень формують розбіжні правові позиції щодо законності та обґрунтованості дій органів та осіб, правомірності управлінського рішення, дії чи бездіяльності, щодо меж компетенції органу, додержання встановленої процедури, а також щодо змісту й обсягу взаємних прав та обов'язків сторін [7, с. 379]. На відміну від деліктної ситуації, такий спір не обов'язково пов'язується з виною приватної особи або з фактом порушення нею певної заборони. Досить часто об'єктом оскарження стають саме управлінські акти, процесуальні помилки адміністрації або неналежне здійснення владних повноважень (у тому числі бездіяльність), що ставить під сумнів законність відповідного втручання в права особи [5], [6]. Н.П. Бортник уточнює, що це трапляється «коли громадянин (юридична особа) усвідомлює, що зовнішня поведінка суб'єкта владних повноважень, виражена в правових актах, інших владних діях або в бездіяльності, спрямована проти нього, створює перешкоди задоволенню законних прав та інтересів» [3, с. 268]. За цих обставин конфлікт трансформується у вимогу про відновлення порушеного права або у процедуру перевірки законності владного рішення, дії чи бездіяльності [5].

Врегулювання публічно-правового спору, залежно від обраного способу захисту та передбаченої законом моделі, може здійснюватися через: 1) судовий контроль і захист в порядку адміністративного судочинства [5]; 2) адміністративне (досудове) оскарження, тобто перегляд рішення, дій або бездіяльності в межах адміністративної ієрархії – вищим

органом чи посадовою особою або іншим уповноваженим суб'єктом у системі виконавчої влади [6].

Таким чином, конфліктні ситуації в адміністративному праві зазвичай вирішуються у форматі двох конструкцій: 1) деліктної (застосування заходів відповідальності/примусу); 2) розгляд та вирішення публічно-правового спору (контроль за правомірністю діяльності публічної адміністрації й судовий або адміністративний захист прав) [5]. У кожній із цих моделей санкційні інструменти зберігають істотне значення – вони надають механізм реагування реальну дієвість і забезпечують не формальне, а фактичне завершення конфлікту через настання визначених правових наслідків.

Так, адміністративні стягнення є класичним проявом адміністративної відповідальності [1, с. 267]. Їх перелік і загальна логіка закріплені, зокрема, у ст. 24 КУпАП [4]. У контексті врегулювання конфлікту вони виконують взаємопов'язані функції: 1) нормативно-оціночну: фіксують протиправність поведінки й надають їй офіційну правову оцінку [1, с. 433-435]; 2) припинювальну: у практиці здатні зупиняти порушення або унеможливити його продовження [1, с. 438]; 3) превентивну: знижують імовірність повторного порушення та мають загально-попереджувальний ефект [1, с. 268]; 4) стабілізаційну: повертають відносини до передбачуваного правового режиму, зменшуючи ризики подальшої ескалації.

З огляду на стандарти Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики ЄСПЛ, застосування каральних адміністративних санкцій має супроводжуватися достатніми гарантіями справедливості процедури та ефективного судового контролю [1, с. 110].

У межах публічно-правових спорів особливого значення набувають санкційні та забезпечувальні інструменти адміністративного суду, зокрема:

– заходи процесуального примусу (ст. 145 КАС України) [5];

– заходи забезпечення позову (ст. 151 КАС України) [5];

– загальна спрямованість адміністративного судочинства на ефективний захист прав, свобод та інтересів (з урахуванням приписів КАС України, у т.ч. щодо повноважень суду за наслідками розгляду – зокрема ст. 245 КАСУ) [5].

Практика свідчить, що конфлікт із органом влади рідко обмежується лише юридичною незгодою. Його часто супроводжують ризики затягування процесу, неповного розкриття доказів, невиконання процесуальних обов'язків, а також продовження дії оскаржуваного рішення [5]. У підсумку, навіть обґрунтована позиція позивача може бути нівельована – не через відсутність права, а через втрату часу або незворотні наслідки [5].

У цьому сенсі процесуальні санкції та забезпечувальні заходи виконують функцію контролю конфліктної ситуації під час судового провадження [1, с. 578]. Вони: дисциплінують учасників та стимулюють належне виконання процесуальних обов'язків [1, с. 577]; запобігають перетворенню судового розгляду на «балаган» [1, с. 577-578]; зберігають можливість реального виконання майбутнього судового рішення [1, с. 578].

Особливо показовим є забезпечення позову: воно не має каральної природи, а слугує тимчасовим інструментом нейтралізації ризиків, коли без підтримання певного «статус-кво» майбутнє судове рішення ризикує стати запізним або фактично неефективним та «є гарантією майбутнього виконання рішення суду в разі задоволення позовних вимог. Заходи забезпечення позову здійснюються до вирішення справи по суті з метою створення можливості реального й ефективного виконання рішення суду» [1, с. 578].

Окрему групу становлять заходи забезпечувального та припиняючого характеру, що застосовуються уповноваженими органами у зв'язку з адміністративними правопорушеннями (наприклад, адміністративне затримання, доставлення особи та інші процесуально-забезпечувальні дії у межах законодавства) [1, с. 438]. Їх роль у врегулюванні правових конфліктів інколи недооцінюється, хоча саме такі інструменти забезпечують негайність реагування держави у ситуаціях, коли конфлікт становить загрозу публічному порядку чи безпеці, а повна процедура розгляду потребує часу.

Практичний ефект забезпечувальних заходів полягає в тому, що вони: локалізують конфлікт у момент загострення [1, с. 438]; забезпечують реальну можливість подальшого

провадження (встановлення особи, оформлення матеріалів, забезпечення явки тощо); зменшують ризик повторення або ескалації протиправної поведінки тощо.

Для обґрунтування ролі адміністративних санкцій як дієвого інструменту урегулювання правових конфліктів доцільно виходити з широкого розуміння цього явища. У вузькому підході санкцію нерідко зводять до адміністративного стягнення (наприклад, штрафу) [4]. Однак реальна практика застосування норм адміністративного права демонструє, що механізм адміністративних санкцій є значно складнішим: він включає не лише матеріально-правові наслідки (тобто що саме настає для порушника або адресата владного рішення), а й процесуальні заходи, які забезпечують можливість належного розгляду справи та виконання ухваленого рішення.

Саме процесуальні інструменти – як-то заходи забезпечення провадження, механізми примусового виконання, а також інші юридично значимі обмеження, спрямовані на підтримання порядку та дисципліни учасників – у багатьох випадках є необхідною передумовою ефективності всієї системи адміністративних санкцій. Без них неможливо гарантувати належну процесуальну організацію, запобігти ухиленню від виконання вимог компетентного органу та досягти реального (а не лише декларативного) результату правового реагування.

Тому у широкому розумінні до адміністративних санкцій доцільно відносити не лише класичні адміністративні стягнення, а весь комплекс юридичних засобів владного впливу, які забезпечують припинення порушення, належний перебіг провадження та реальність виконання прийнятих рішень.

З урахуванням цього до адміністративних санкцій можна віднести:

1) адміністративні стягнення, передбачені у ст. 24 КУпАП;

2) санкційні інструменти, що застосовуються в адміністративному судочинстві, зокрема ті, що накладаються адміністративними судами відповідно до КАС України, у тому числі: заходи процесуального примусу (ст. 145 КАС України); заходи забезпечення позову як механізми тимчасового судового захисту та гарантування ефективності майбутнього рішення (ст. 151 КАС України);

3) інші обмежувальні (примусові) заходи, які застосовуються уповноваженими органами, насамперед правоохоронними, для припинення правопорушень і забезпечення провадження (наприклад, адміністративне затримання, доставлення особи та інші передбачені законом дії), а також санкції, адресовані юридичним особам у межах спеціальних адміністративно-правових режимів.

В той же час, О. В. Лавренчук та В. В. Тильчик вважають, що «в адміністративному праві у разі визначення загальної системи санкцій, що передбачені нормами адміністративного права, необхідно враховувати ... той факт, що терміном адміністративні санкції не охоплюється весь спектр санкцій, які закріплює адміністративне законодавство» [8, с. 49].

Ефективність адміністративних санкцій як інструментів вирішення правових конфліктів пояснюється низкою практичних чинників. По-перше, санкції забезпечують правову визначеність: конфлікт переходить зі сфери суб'єктивних оцінок у площину доказів, юридичної кваліфікації та передбачених законом наслідків. При цьому юридична визначеність як елемент верховенства права працює і як критерій якості нормативного регулювання, і як критерій належного правозастосування (передбачуваність наслідків, захист від свавілля тощо) [1, с. 61]. По-друге, санкційні механізми часто гарантують оперативність реагування, особливо у деліктних ситуаціях, коли держава має швидко відновити правопорядок. По-третє, санкції формують передбачувану модель реагування, зменшують ризики довільності та сприяють довірі до публічної адміністрації – за умови, що санкції застосовуються в межах компетенції та з урахуванням принципів верховенства права і пропорційності. По-четверте, в адміністративному судочинстві процесуальні санкції та заходи забезпечення виконують роль гарантів дієвості правосуддя: без них судові рішення може бути юридично правильним, але практично неефективним [1, с. 578].

Висновки. Адміністративні санкції є комплексним механізмом завершення правових конфліктів у публічному управлінні, що поєднує матеріально-правові наслідки та

процесуальні гарантії виконання рішень. Конфлікти доцільно розмежовувати на адміністративні делікти й публічно-правові спори, адже вони врегульовуються різними процедурами – від провадження у справах про адміністративні правопорушення до адміністративного судового провадження та позасудового оскарження. Санкції охоплюють не лише адміністративні стягнення, а й процесуальний примус, забезпечення позову, припинювальні/забезпечувальні заходи та спеціальні санкції щодо юридичних осіб. Їх ефективність залежить насамперед від дієвих процесуальних гарантій, справедливого розгляду й належного судового контролю.

Список використаної джерел:

1. Адміністративне право та адміністративний процес. Повний курс : підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, А. Берлач та ін. ; за заг. ред. В. Галунька, В. Фелика. Вид. 5-те. Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. 700 с.
2. Олійник О.В. Правовий конфлікт в системі відносин публічного адміністрування: теоретико-методологічний аналіз. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 335-338.
3. Бортник Н.П., Галаз Ю. А. Правовий конфлікт як підстава виникнення публічно-правового спору в адміністративному судочинстві. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Серія юридична. 2021. Випуск 29/2021. С. 267 – 272.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
5. Кодекс адміністративного судочинства України. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446.
6. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 15. Ст. 50.
7. Лозинський Ю.Р. Павлович-Сенета Я.П. Публічно-правовий спір і його значення для вдосконалення законодавства про адміністративне судочинство. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4/2023. С. 377-379.
8. Лавренчук О. В., Тильчик В. В. Санкції в адміністративному праві: проблеми змістового наповнення та категоріального визначення. *Право та державне управління*. 2021. № 2. С. 45-51.

Дата першого надходження рукопису до видання: 19.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025

